

Josep Franco

És un gènere amb coincidències explícites amb els gèneres de ciència-ficció i fantàstic. De fet, les fronteres no estan gens clares. També, òbviament, el podem relacionar amb fets psicològics.

Tres serien les característiques generals del gènere. 1.- Inclusió d'elements fantàstics en el món natural, allò que Freud va anomenar seguint Schelling, allò estrany, i que implica una incursió del món de l'imaginari en el món simbòlic, un trencament de la cadena signífica entesa com a articulació, que ens farà observar el món natural des d'una perspectiva diferent i inquietant. 2.- Necessària implicació de l'espectador en el film, siga mitjançant la identificació o la rarefacció. I, 3.- La sol·licitació dels pressupòsits en què es fonamenten les nostres expectatives.

Els aspectes que conformen a aquest gènere són: 1.- El surrealisme i la seva capacitat anímica de conèixer allò ocult en l'home, de deixar que surtin a la superfície elements inconscients. 2.- L'expressionisme, que intenta estirar, deformant-les, les peculiaritats més caracteritzadores del personatge en qüestió. 3.- El romanticisme, amb la seva mirada particular sobre el paisatge, la natura, i la consideració de la vida com una glopada que s'ha de prendre tot d'una i individualment. I, 4.- La psicologia que pretén descobrir claus internes de l'home pensant, tot i apropant mite i logos.

Les influències literàries en aquest gènere són evidents: des de la novel·la gòtica anglesa, passant per les obres de ciència-ficció, noms com Mary W. Shelley i Frankenstein, o Dràcula i Bram Stoker, o Robert Louis Stevenson i Dr. Jekyll i Mr. Hyde, etcètera, van junts. La inspiració literària va des de la còpia més absoluta a l'ús molt matisat. Entre els elements importants en la construcció del terror cal anomenar la tasca del maquillatge i la dels efectes especials. De l'evolució del gènere, es podria parlar de tres etapes fonamentals: 1.- La iniciació europea, que s'inscriu en l'etapa silent del cinema, amb una forta dramatització i posada en escena (Haxan, Benjamin

Christensen, 1920), que es consolidarà amb l'expressionisme alemany (El gabinet del Dr. Caligari, Robert Wiene, 1919) o d'altres models (El Golem, Paul Wegener, 1920; Nosferatu, F.W. Murnau, 1922). 2.- La concentració de la Universal com a productora més representativa, anys trenta i quaranta, i la incursió de la maquinària de Hollywood en el gènere, on els elements terrorífics, en darrera instància, estan controlats per la ciència, amb representants tan magnífics com Bela Lugosi, Boris Karloff, Lon Chaney jr. i John Carradine, com a actors; directors com Whale (La núvia de Frankenstein, 1935), Browning (La paraula dels monstres, 1932), Florey, Kenton, Tourner (La dona pantera, 1942, per a la RKO, on Lewton comandava, i on l'excel·lència del fet anormal no podia ésser controlat per la ciència, a diferència de les propostes de la Universal). I, 3.- La dispersió sorgida des de la Segona Guerra Mundial i en la qual apareixen diverses posicions nacionals, cadascuna amb fortes particularitats, destacant la productora Hammer anglesa, que entre els anys 1955 i 1970 va intentar rescatar de l'oblit la manera d'entendre el terror de la Universal (La maledicció de Frankenstein, Terence Fisher, 1957).

Ja en la màgia de Méliès hi ha qui veu un cert terror. Certament, qualsevol fira implica l'atractiu d'un món no massa conegut on és possible l'encís, però jo no parlaria de terror; sinó és que pensem amb una fira caligariana, que sí que el conté. També a les sèries de Feuillade hi ha qui troba cert terror, on solament hi ha una ambientació fantàstica.

Volíem esmentar finalment que la continuació del gènere en cada país, després de la dissolució definitiva com a codi reconeguda per tothom, produeix els films més significatius. Baste recordar: La nit del caçador (Charles Laughton, 1955), La màscara del dimoni (Mario Brava, 1960), Psicosis (Alfred Hitchcock, 1960), La llavor del dimoni (Roman Polanski, 1968), El diablo sobre ruedas (Steven Spielberg, 1971), L'exorcista (William Friedkin, 1973), La profecia (Richard Donner, 1976), El resplandor (Stanley Kubrick, 1980), etcètera. ♦

